

Virosa

Každá virosa je záslužná. Po jejím skončení jsem symbolicky dočetla i román Milana Kundery - *Nesnesitelná lehkost bytí* a byla jsem zase o něco lehčí. Tedy hlavně uzdravená. Zavřená kniha ležící na nočním stolku a hlava plná autorových myšlenek mě dohnala k dalšímu zkoumání informací o tomto zázračném díle a jeho spojením s dnešní dobou.

Děti Sametové revoluce či polistopadové potomstvo jsou definice pronásledující mě od dob střední školy (začátku vnímání světa za hranicemi domova a rodiny mohu-li nazvat období). Chtějí nám porevolučním označením naši rodičové, profesori či intelektuálové něco naznačit? Oznamit, zvěstovat či otcovsky „se vysmívat“, prudce řečeno, za nesvobodu, kterou si jen stěží dovedeme představit? Představit příšerná muka nesvobody ve všech úhlech tamního života? Ať už je to jakkoliv, po převratu se doba zajisté proměnila a československá společnost dostala svobodný plášť. Pohled zpět námi, mladšími polistopadovými studenty na komunistickou dobu je nejen pln dravé zvědavosti, avšak také osobních názorů. Jistě, leckterý názor může působit i směšně pro neinformovanost toho či onoho diskutéra v kavárně či pohled na socialismus dostane útočný punč potomka, jehož rodiče byli uvězněni. Je s nimi vcítěn. Je kritik. Názor o Normalizaci si vyjasní každý zvědavce po přečtení historického pramenu. Máme vůbec šanci psát o době, kterou jsme nezažili? Můžeme se blýskat před přáteli tragickým osudem našich rodičů, kteří vzpomínají na štěnice pod obrazy a mluvit jako světáci či sondy co cestovaly minulostí? Ne. Nemůžeme. Správná reflexe je nahlížet na minulost jako na historii a i když je čerstvá, za žádnou cenu se do ní už žádným časoměrem nedostaneme.

Román *Nesnesitelná lehkost bytí* zobrazuje život v Československu před rokem 1968 a po něm v období takzvaného pražského jara až po ruskou okupaci v srpnu 1968. Mnohovýznamové dílo nabízí filozofické a existenciální otázky a líčí situaci člověka „v pasti, kterou se stal svět.“ Kundera vychází z řeckého filozofa Parmenida a jeho protikladů tíhy a lehkosti a z nietzscheovské ideje věčného návratu, jak se můžeme dále dočíst v nepřeborném množství recenzí.

Pro mě byla nejsilnější stopou Kunderova intimní zpověď doby. Zpověď spisovatele, jenž žije v jiné zemi a myslí na situaci v rodné vlasti. Po celou dobu vyprávění jsem myslela na pana Kunderu. Jak se cítil, když psal tento román. Co dělal? Možná seděl zrovna ve své pracovně. Díval se z okna pařížského bytu a přemýšlel o možnosti lásky ve světě v krizi? Nebo kráčet pařížskými ulicemi a představoval si rodnou zemi? Autorův román je napsán velmi srozumitelně nejen pro porevoluční generaci, avšak s lehkým úsměvem řečeno, i pro Západní čtenáře. Autor vytvořil čtyři protichůdné postavy, promyšlenou formu románu a filozofickou myšlenku a hlavně detaily doby, tedy čtenář se rozhodně nenudí při vstřebávání všech odkazů dohromady. Kunderovo vyprávění detailů doby mi na knize nejvíce imponuje.

Autor popisuje atmosféru socialismu tak, jako se v žádné učebnici nedočteme. Například hrdina románu Tomáš je vážený chirurg a díky inspirace knihou *Oidipus* napsal do jistého intelektuálního časopisu, že by si komunisti měli raději propíchat oči za své zločiny tak, jako Oidipus když zjistil, že zabil svého otce a byl partnerem matky, ženy zavražděného otce. Redakce jeho článek zkrátila a tím začal kolotoč, který navždy změnil Tomášův život. Emigrace do Švýcarska, návrat zpět do Prahy (kvůli Tereze, která si nebyla jista jeho láskou), degradace na obvodního lékaře, čističe oken a nakonec řidiče zemědělců v JZD. Mohla jsem se ve svých představách podívat z pohledu Tomáše do špiónových očí, jak ho přemlouvá úsměvným tónem, ať svůj článek přepíše a podepíše „článek“ zcela jiný. Kundera popisuje tlak na psychiku a důstojnost inteligence. Moci se ujali lidé, chtějíc ovládnout

svět. Blbí ovládali chytré? Co byla tohle za doba? Doba donašečů a fízlů, masové manipulace a podvodů? Kundera líčí to, co nám naši rodičové popisovali, někteří více, někteří méně. V románu si může každý najít svoje myšlenky těžké i lehčí. Jistě, já jsem zůstala u těch lehčích – u popisu detailů doby. Při jejich četbě na mě padl na mě velmi tíživý pocit a mračila jsem se. Pan Kundera v knize nikoho veřejně nekritizuje a nestěžuje si. Suchost doby vkládá do postav, které plavou v tomto šíleném teroru plném absurdity. Plavou v Československu jako v akváriu a nemohou vyplavat. Maximálně se mohou schovat někde pod kámen a hlavě být potichu tak, jako Tomáš když řídil každé ráno auto s dělníky či Tereza, jeho družka dříve fotografka, která pásala krávy ve stejné vesnici. Tomáš zahyne s Terezou při autohavárii. Franz je druhý hrdina románu. Stejně jako Tomáš, tak i Franz, kdy uposlechli volání lásky. Franz je západní levičák a stala se mu osudná cesta do Kambodži, díky lásce k Sabině; čtvrtou postavou a zároveň bývalou milenkou Tomáše. Sabina (malířka) je na útěku před kýčem, totalitním kýčem a usadí se bezdětná v Americe. Nic jí netíží, tato lehkost se pro ni stává nesnesitelná.

„Životní drama se dá vždycky vyjádřit metaforou tíže. Říkáme, že na člověka dopadlo nějaké břemeno. Člověk to břemeno unese nebo neunes, padá pod ním, zápasí s ním, prohrává nebo vítězí. Ale co se vlastně stalo Sabině? Nic. Opustila jednoho muže, protože ho chtěla opustit. Pronásledoval ji pak? Mstil se jí? Ne. Její drama nebylo dramatem tíhy, ale lehkosti. Na Sabinu dopadlo nikoli břemeno, ale nesnesitelná lehkost bytí.(...) Cíl, za kterým se člověk žene, je vždycky zahalen. (...) To, co dává smysl našemu počínání, je vždycky něco pro nás totálně neznámého. (...) Nesnesitelná lehkost bytí, to je ten cíl?“ (s. 134)

Tak jako moje i virosa, komunismus je věcí minulosti a letošním rokem si připomínáme dvacet let po pádu železné opony. Nazvaná jako dítě Sametové revoluce, polistopadový potomek, „nová generace“ jsem psala o historii nedávné, ale o historii. Vcítila jsem se do ní přes Kunderovo vyprávění detailů doby. Dostala jsem se do ní taktéž díky čtyřem protichůdným postavám, promyšlenou formou románu a filozofickou myšlenkou „nesnesitelné lehkosti bytí.“ Můj pohled byl jistě mladistvý, nevyzrálý a možná postrádal i akademický punc. Nemohu polemizovat a porovnávat. Nežila jsem s Tomášem ani se Sabinou. Žiji teď, přítomnosti a otevírá se přede mnou epocha nová. Nazýváme ji demokracie. Moje generace je mezičlánek mezi starým a novým světem. Nejsme vychovaní ani v socialismu ani v kapitalismu. Jsme něco mezi. Naše děti budou využívat plně vymožeností doby, na kterou my jsme měli přístup u jeho zrodu. Příklad? Mobilní telefon. Dovolím si použít ještě jednu citaci, taktéž hojně používanou:

Neexistuje žádná možnost ověřit, které rozhodnutí je lepší, protože neexistuje žádné srovnání. Člověk žije hned napoprvé a bez přípravy. (...) Život se proto vždycky podobá skice. (...) Einmal ist keinmal, říká si Tomáš německé úsloví. Co se uděje jen jednou, jako by se nestalo nikdy. Smí-li člověk žít jen jeden život, je to, jako by nežil vůbec.“ (s. 16-17)

Kdyby se naše životy opakovaly pořád dokola, spadla by na nás tíha odpovědnosti. Náš život je premiéra a opakování nebo možnost nápravy našich chyb neexistuje. V minulosti se děly zvěrstva, dějí se a dít se budou. Nepopírám, že si žijeme lépe než před dvaceti lety, ovšem naše generace se ocitla v době internetové revoluce - "světa bez hranic." Je to svět družic, které vidí všude. Elektronika je na vysoké úrovni a internet nám krade naši lidskost. Máme tedy svobodný plášť, o kterém jsem se zmiňovala na začátku? Je to doba donašečů a fízlů, masové manipulace a podvodů? Tak mě napadá, jestli něco změnilo...jsme „v pasti, kterou se stal svět.“

(Zdravím kolegy z Revue pro média. Mé literární dílo zřejmě není glosa, ale „úvaha.“ Taktéž je dlouhá.
Děkuji za vaše kritiky a nešetřete mě! Eliška)